

SEGUEU ARRAN, QUE LA PALLA VA CARA

El 7 de juny de 1640 una profunda revolta popular va esclatar a Catalunya amb dos objectius: restablir el funcionament institucional i refer la pau social. El resultat, però, fou tot un altre.

Ara fa 355 anys, un grup de segadors van avalotar la ciutat de Barcelona. Les conseqüències d'aquest fet són ben conegudes: el saqueig de diverses cases de funcionaris reials, l'assalt de les Drassanes, un total de dotze a vint morts, entre els quals es destaca, per la seva significació política, Dalmau Queralt i de Codina, comte de Santa Coloma, aleshores lloctinent del Principat. D'aquesta manera, una jornada revolucionària, que el novel·lista Manuel Angelón anomenà, dos segles més tard, *Corpus de Sang*, iniciava un procés de trencament entre Catalunya i la monarquia hispànica: una revolució política a la recerca d'un espai propi.

Un país decadent? L'estudi de la Catalunya dels segles XVI i XVII ha estat sovint misticat per un concepte d'arrel romàntica: el de decadència. El romanticisme pretenia que els segles moderns havien significat per al Principat –i per al conjunt dels Països Catalans– una mena de parèntesi decadent entre les glòries medievals i contemporànies –per entendre'ns, entre Jaume I o els almogàvers i la revolució industrial–. Des d'aquest punt de vista, Catalunya hauria retrocedit, pas a pas, durant les centúries modernes davant la pressió totpoderosa dels monarques. En una marxa imparable, hom esgranava un seguit d'esdeveniments, l'únic motor dels quals era l'afany autoritari de la corona: el Compromís de Casp, la guerra civil contra Joan II; la unificació hispànica empresa pel seu fill, Ferran el Catòlic; la castellanització conscient dels Àustries; finalment, els decrets de Nova Planta de Felip V, el primer Borbó.

Interessa d'assenyalar l'arrel cronològica i conceptual del terme "decadència". Aquest terme va ser aplicat de primer a la història de la literatura –l'únic àmbit en què, tal vegada, té un significat contrastable–. Però després va anar contaminant, amb un grau de fiabilitat cada cop menor, uns altres àmbits: d'antuvi, la història de la llengua; més tard, la història política i institucional; finalment, la història social com econòmica.

En última instància –com ha plantejat algun historiador anglosaxó– tot plegat podia reduir-se a una interpretació ben simple: mentre la monarquia hispànica assenyalava l'actualització als nous temps, fet i fet al progrés, la revolta dels catalans es produïa en termes medievalitzants, arcaïtzants –i doncs, reaccionaris.

Aquest plantejament ha estat impugnat, amb dades molt fiables, aquests últims

anys. Perquè el fet és que la Catalunya dels Àustries no sols va continuar essent, en termes constitucionals, un estat independent, ans pertot arreu són constatables, durant aquelles centúries, els esforços per eixamplar les competències i els recursos fiscals de les institucions del país i per modificar la legislació en un sentit parlamentari; aquesta tendència és paral·lela a un canvi d'hegemonia en les institucions catalanes, amb una presència creixent d'allò que ara en diríem classes mitjanes –mercaders, professionals o artistes, determinats gremis artesanals com els paraires, camperols emfiteutes...

Els segles moderns no es caracteritzen, doncs, per l'enfrontament entre la pressió absolutista dels monarques i el resistencialisme de les institucions. Allò que els defineix és el combat constant entre dos corrents polítics en bona part nous: d'una banda, l'absolutisme reial; d'una altra banda, el constitucionalisme institucional.

L'estat català i les pressions uniformadores. El règim constitucional català ha estat estudiat per Víctor Ferro. La institució fonamental de l'estat català eren les Corts, o reunió del rei amb els tres braços: eclesiàstic, militar o nobiliari, popular o reial. Únicament les Corts podien aprovar, per consens, noves constitucions o lleis i establir nous impostos. Les Corts simbolitzaven, doncs, el mateix fonament polític sobre el qual es bastia l'estat: el pactisme –un terme contraposat a l'autoritarisme o a l'absolutisme.

Era únicament des d'aquesta legalitat que el rei podia exercir les seves funcions a través de les institucions i dels funcionaris reials: la Reial Audiència, el Tribunal de la Inquisició (importat de Castella el 1487), els veguers i batlles. Cal assenyalar que al llarg de l'Edat Moderna els monarques van emprendre ofensives constants per augmentar el seu poder –en definitiva, per desvirtuar el sentit originari de pacte entre el rei i la terra sobre el qual s'havia construït l'estat medieval.

En aquest sentit, cal esmentar un seguit d'iniciatives. D'una banda, l'absentisme crònic dels monarques va donar lloc a l'aparició d'una nova figura política: el lloctinent. El lloctinent era concebut com un *alter nos* del rei i governava en nom seu; el càrrec va recaure sovint en aristòcrates castellans. D'una altra, la pressió reial, des de Ferran II fins a Felip II, va aconseguir de consolidar una institució que havia estat empeltada des de Castella, amb resistències evidents de les institucions catalanes: el Tribunal del Sant Ofi-

ci, o Inquisició. L'empresonament dels diputats de la Generalitat, l'any 1569, per un conflicte d'impostos amb aquest tribunal, evidencia el seu inegable poder. Finalment, cal assenyalar també que la convocatòria de Corts era un atribut de la monarquia i que és constatable, al llarg dels dos segles XVI i XVII, la tendència a reunir-les cada vegada amb menys freqüència.

Però la pressió uniformadora no es limitava al terreny polític-institucional. Ben altrament, són notables els esforços per a aconseguir una assimilació de les classes dirigents. En aquest camp, la monarquia hi va reeixir gairebé plenament. D'una banda, la gran noblesa catalana va tendir a emparentar-se i a diluir-se en el conjunt més ampli de *grandes de España*, és a dir, de la gran aristocràcia castellano-andalusa; l'exemple més significatiu d'aquest procés de desnacionalització ens el dona el fet que els ducs de Medinaceli eren, a la fi del segle XVII, els primers senyors feudals del Principat, després d'haver absorbit la casa dels ducs de Cardona –també comtes d'Empúries.

Un procés paral·lel es desenvolupà en el camp de l'església. La reialesa disposava del dret de nomenar bisbes, i va exercir-lo reiteradament en favor d'eclesiàstics d'origen castellà; aquest fet fou determinant a partir del Concili de Trento (1545-1563), que va augmentar granment les atribucions episcopals. D'una altra banda, alguns dels monestirs més importants, i amb més rendes, van ser integrats a la província castellana dels seus ordes i omplerts amb monjos castellans; aquest va ser el cas, per exemple, de Montserrat.

El procés uniformador va tenir encara uns altres camps de batalla. Assenyalen-ne tot just dos, de signe ben divers. D'una banda, ja durant el segle XVI la monarquia va recórrer sovint a la presència de tropes reials en territori català. Això va iniciar una problemàtica sovint enverinada: la dels allotjaments de soldats. Efectivament, els exèrcits moderns no disposaven de casernes, sinó que havien de ser allotjats pels veïns de la localitat. La legislació catalana era ben restrictiva quant a les obligacions d'aquests; però la pres-

sió reial va aconseguir noves interpretacions jurídiques dels vells textos constitucionals, més favorables a la tropa. I sovint els soldats van superar-les amb escreix.

En un altre sentit, és present, al llarg de les centúries modernes, el debat al voltant de la llengua de predicació. Cal tenir en compte que el Concili de Trento havia imposat l'exigència de la prèdica, o sermó, a la missa i havia assenyalat que aquesta –a diferència de la resta de la litúrgia– havia de fer-se en la llengua del país. El debat sobre la llengua de predicació ha de ser entès, però, en un context més ampli: el del prestigi creixent de la llengua castellana, aleshores en el seu *Siglo de Oro*. Al capdavant –com havia assenyalat, força abans, Nebrija–, la

Al costat, el lloctinent Dalmau Queralt, màxim representant del rei, mort durant la revolta. Baix, el comte-duc d'Olivares coronant Felip IV en una *Allegoria* de Giovanni Battista.

llengua sempre és companya de l'imperi: l'hegemonia de les grans potències, en totes les èpoques, mai no és sols política i militar, sinó també cultural i lingüística.

Però, a començament del segle XVII, quan l'imperi hispànic començava a mostrar signes de feblesa, era evident que els projectes assimilistes no havien reeixit. S'imposava, doncs, des de l'òptica de la cort, una nova estratègia, més radical: l'abolició de les Constitucions del país, la fi de l'estat català. Aquesta nova via va anar guanyant adeptes a mesura que els desastres bèl·lics van posar la monarquia hispànica contra les cordes.

Es en aquest sentit que cal entendre els consells donats pel comte-duc d'Olivares al rei, Felip IV, al 1625: *"Tenga Vuestra Majestad por el negocio más importante de su monarquía el hacerse rey de España. Quiero decir, señor, que no se contente V. M. con ser rey de Portugal, de Aragón, de Valencia, conde de Barcelona, sino que trabaje y procure, con consejo maduro y secreto, por reducir estos reinos de que se compone España al estilo y leyes de Castilla, sin ninguna diferencia; que si V. M. lo alcanza será el príncipe más poderoso del mundo"*.

L'òptica de les institucions. Però erràriem el tret, com ja hem afirmat abans, si, a aquesta anàlisi sumària de les pressions de la monarquia, no hi afegíssim un altre element importantíssim: el creixement de les institucions del país.

Efectivament, les Corts es reunien cada cop amb menys freqüència. Però la representació permanent dels braços –la Diputació del General o Generalitat– havia eixamplat atribucions, representació territorial i rendes. Sovint, quan analitzem les institucions tradicionals, tendim a situar a l'Edat Mitjana el seu punt de màxim apogeu. Es tracta d'un error. La Generalitat, creada al segle XIV amb unes funcions molt minses de caire fiscal, no va disposar d'un local propi fins un

segle més tard i no va iniciar el seu *Dietari* fins al 1411. La Generalitat moderna era ja una institució consolidada, amb un cos de funcionaris ben establert i unes possibilitats d'intervenció política en augment. La construcció de la façana de la plaça de Sant Jaume de la Casa dels Diputats del General (o Palau de la Generalitat), iniciada al 1597 sota un projecte de Pere Blai, en constitueix, alhora, un incontrovertible exemple material i un símbol; no endebades, dues terceres parts del palau actual van ser annexades o construïdes durant els segles XVI i XVII.

Això mateix podríem dir de les institucions municipals. Els consells de ciutat i de vila, sovint formats per una base social força àmplia, disposaven d'un gran nombre d'atribucions executives—des de la defensa fins a l'organització de la caritat, des de l'ensenyament universitari fins a l'ordre públic—. Aquestes atribucions van anar en augment, en funció de les noves necessitats socials, al llarg dels segles moderns.

Un element requereix una anàlisi específica: la construcció d'una sòlida estructura d'autodefensa militar. La Coronela, o milícia urbana de Barcelona, presidida pel conseller en cap, va ser restaurada al 1544; aquell any, la Corona disposava de 7.500 homes armats, enquadrats en confraries o gremis. El model barceloní va ser imitat ben aviat per les altres ciutats i viles. D'una altra banda, algunes localitats—com Barcelona mateix o Perpinyà—eren considerades també llocs de *recolleta*, és a dir, d'aixopluc, en cas d'atac, de la població dels municipis que no disposaven de muralles. Aquests, en canvi, havien de pagar uns impostos i participar en la seva defensa. La *recolleta*, juntament amb altres estructures defensives—com les que connectaven les diverses torres de guaita, en cas d'atac corsari—, va contribuir a jerarquitzar i a organitzar un model d'autodefensa popular que es va mostrar altament eficaç en diverses conjuntures bèl·liques.

L'escassa freqüència amb què es reunien les Corts, juntament amb les pressions de doble signe que ja hem assenyalat, van abocar certament a la paràlisi legislativa. Però fins i tot en aquest terreny cal enregistrar algunes novetats. Una de les més importants, és la referent a la compilació de les constitucions.

Efectivament, el caire dispers i fins i tot contradictori d'aquests textos legals, resultat del seu mateix origen (reunions periòdiques, celebrades en èpoques diverses) va aconsellar-ne la compilació. L'aparició de la impremta va permetre la difusió d'aquesta feina. Al llarg de l'edat moderna se'n van fer tres compilacions (1494, 1588 i 1704). Això va facilitar la tasca d'institucions i juristes i va uniformitzar criteris i interpretacions. Les compilacions, d'una altra banda, van constituir una eina important de defensa dels drets individuals i col·lectius i una barrera a les

ARXIU

Un grup de revoltats esbotza les portes de la presó de Barcelona. La imatge reproduceix l'alliberament del diputat del braç militar, F. de Tamarit.

cia no el té sa majestat a soles, sinó sa majestat i los tres braços i estaments de la província, que tenen poder absolut i supremo de fer i desfer lleis i mudar la màquina i govern de la província”.

En un altre memorial d'aquell mateix any, un conegut jurista afirmava: “*La pretensión de aquel Principado (como consta de lo sobredicho) está fundada en una constitución afirmada y en un contrato (...). Los contratos, como dicen los doctores, son como los elementos. Y como los príncipes no son señores de los elementos, de la misma suerte no lo son de sus contratos, ni pueden derogarlos*”.

El model contractual defensat des de les institucions, tot i fonamentar-se en una tradició, pertanyia en realitat a un discurs modern. La formulació medievalitzant de moltes de les reivindicacions plantejades per les institucions catalanes no ens ha de fer oblidar que el seu contingut s'inscrivía, en realitat, en un corrent constitucionalista del tot inèdit.

Només així es poden entendre fins i tot curioses batalles protocol·làries, com l'oberta pels consellers de Barcelona el 1632. Efectivament, des d'aleshores, els consellers de Barcelona van exigir el tractament de *grandes* d'Espanya; això els havia de donar dret, per exemple, a no llevar-se el barret o a poder seure en presència del rei. Els monarques es van negar a acceptar aquesta reivindicació i el tema va donar lloc a una abundosa literatura jurídica. L'afer es va resoldre al 1690, quan la ciutat de Barcelona va assolir, finalment, aquest privilegi.

Les institucions del país disposaven, doncs, a les portes del 1640, d'unes bones condicions per transformar una revolta popular en revolució política i per dirigir-la amb eficàcia. Tenien tradició de govern, representativitat, prestigi social i estructura organitzativa i eren dotades d'un discurs polític coherent, contrastat a través de la conflictivitat permanent amb la monarquia. Sense aquestes premisses és incomprendible la ruptura del 1640.

De la revolució popular a la revolució política. El 7 de juny de 1640, diada de Corpus, un petit incident, en el qual un segador va resultar ferit, va ser el detonant de l'avalot. Centenars de jornalers agrícoles, vinguts a Barcelona per llo-

temptacions autoritàries dels monarques.

D'una altra banda, si la legislació no s'adaptava als nous temps, era forçós de reinterpretar sovint textos medievals. És per la via del dret processal que es van produir els majors avanços legislatius. I el debat polític va esdevenir, en bona part, un debat jurídic. També en aquest terreny el rei i les institucions van comptar amb professionals experts—que sovint es van prolongar a través de llargues nissagues.

Un memorial presentat pels diputats del General de Catalunya al 1622 definia així el sistema de govern del país: “Les coses del Principat no s'han de medir ni indicar conforme les d'altres gens i províncies, a on los reis i senyors d'aquelles són soberrans senyors, ab tanta plenitud que fan i desfan lleis *ad libitum* i governen com volen a sos vassalls. (...) (A Catalunya), lo supremo poder i jurisdicció de la provín-

A photograph of a very muscular man from the waist up, standing against a plain white background. He is shirtless, and his torso is highly defined. A single, large, yellowed autumn leaf is placed over his groin area, serving as a makeshift covering. His hands are at his sides, and he has a serious expression.

**Ell no llegeix
el col·leccionable
de jardineria
de l'AVUI.**

Amb el suport de:

TATAY
HOUSE & GARDEN

Tot per al seu Jardí

Ell sí.

Cada diumenge
a l'AVUI hi trobaràs
el nou col·leccionable
"L'art de cuidar les plantes".
L'obra més completa i
didàctica per ajudar-te
a tenir les plantes
més grans, més maques
i més verdes.

AVUI

Tot, i en català.

gar-se durant la sega, van concentrar-se davant la casa del lloctinent, comte de Santa Coloma, amb intenció d'entrar-hi. La presència d'autoritats de la terra, civils i eclesiàstiques, i de tres companyies de la ciutat els va impedir de fer-ho. Aleshores els segadors van saquejar diverses cases de funcionaris reials.

A primera hora de la tarda, es va estendre la notícia (que després es comprovà que era incerta) de la mort del conseller terç de la ciutat, Josep Massana, per un tret d'un criat del general de les galeres reials, García de Toledo. Això va avalotar el conjunt de la ciutat. Entre dos i tres mil homes es van aplegar a la part baixa de la Rambla, amb la intenció d'entrar a les Drassanes, on era amagat el lloctinent. Les Drassanes van ser assaltades i el lloctinent va ser mort mentre fugia cap a Montjuïc. El Corpus de Sang va cloure's amb un total de dotze a vint morts.

D'aquesta manera, la revolta popular iniciada el mes de gener contra l'allotjament salvatge de més de deu mil soldats reials assolí el seu punt culminant. Durant aquells cinc mesos, els soldats van pretendre de ser mantinguts íntegrament per la població civil, aspecte aquest que contravenia obertament les constitucions de Catalunya. L'exasperació camperola va donar pas a l'organització militar; d'aquesta manera, centenars de veïns dels pobles afectats van plantar cara als terços. Acció i repressió es van encadenar amb creixent contundència en una clàssica espiral de violència. Els avalots es van succeir en diverses localitats –Girona, Barcelona, Peipinyà, etc.– i van tenir com a conseqüència atemptats i saqueigs contra els béns dels considerats col·laboracionistes.

L'acció ferma de les institucions del país en defensa dels drets dels pobles no fou vista de bon ull pel comte-duc d'Olivares. Ja el 10 de febrer va ordenar la detenció dels consellers de Barcelona, Francesc de Vergós i Llorenç Serra. I el 18 de març era detingut el diputat militar de la Generalitat, Francesc de Tamarit.

Però amb el Corpus de Sang s'iniciava una altra guerra. La mort del lloctinent es convertia en l'excusa buscada per Olivares per emprendre una acció de càstig ràpida contra Catalunya i abolir d'un cop de ploma les constitucions. Els preparatius van ser febrils. El 23 de novembre, don Pedro Zúñiga i Requesens es posava al

capdavant de 23.000 homes armats concentrats a Tortosa. El seu objectiu era l'ocupació del país.

En aquest context, la revolució popular, d'arrel espontània, va donar pas a la revolució política. La Diputació del General i el Consell de Cent van dirigir-ne el procés. I Pau Claris en va esdevenir el líder indiscutit.

Pau Claris i Casademunt (Barcelona, 1586-1641) havia nascut en el si d'una família de juristes i havia estat batejat a

Pau Claris fou el líder indiscutit de la revolució popular. El president de la Generalitat es va oposar a l'intervencionisme reial.

l'església dels Sants Just i Pastor. Al 1612 va ser nomenat canonge de la Seu d'Urgell, per bé que va continuar residint habitualment a la capital del Principat. Va encapçalar el sector del braç eclesiàstic oposat a l'intervencionisme reial i partidari del constitucionalisme. Al 1638 havia estat designat diputat eclesiàstic i president de la Generalitat.

Els seus esforços van anar encaminats en un triple sentit: convocatòria d'una Junta de Braços (o Corts sense el rei) que legitimés la revolució i la dotés de govern; organització d'un exèrcit; contactes amb França.

La junta de Braços va ser convocada el 27 d'agost de 1640. Es va caracteritzar per l'hegemonia del braç popular i per la presència ben activa de molts dels municipis amb jurisdicció feudal, que no disposaven de possibilitats d'assistir a unes Corts tradicionals. Quant als objectius, resulta particularment revelador l'encapçalament del jurament que tots els seus membres van haver de realitzar: "Juro a Déu i als quatre sants evangelis, per mi corporalment tocats, que tindrè la unió i conformitat amb les demés persones i universitats del Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya, que ha aparegut als braços necessària per a la de-

fensa natural que s'està preparant i conservació d'estes constitucions, privilegis i libertats; i seré fidel i lleial a la província; i no m'apartaré ni dividiré de lo que els molt il·lustres senyors diputats, i altres persones que de ses senyories tindran poder, serà ordenat".

La Junta de Braços va decretar la mobilització militar del país a través d'una llei i de la creació de cossos semiprofessionals (les companyies d'almogàvers). D'una altra banda, va crear una nova contribució per subvenir a l'esforç bèl·lic: l'impost del batalló. Aquest impost, per primera vegada, havia de ser pagat també pels estaments privilegiats (nobles i eclesiàstics). Perquè, com afirmava el diputat militar Francesc de Tamarit en una carta a una localitat empordanesa, datada del dia 13 de setembre: "apar deuen contribuir los capellans d'aqueixa vila, que en totes les altres parts se fa d'aqueixa manera, perquè la defensa és comuna i així comunament hi han de contribuir tots". El nou impost va anar acompanyat de la constitució de censals (o deute públic), que en gran part varen ser comprats per mercaders de Barcelona.

En aquell context revolucionari, es van prendre encara unes altres mesures socials, com el segrest dels béns dels considerats *malafectes* (fonamentalment nobles, com ha assenyalat Jordi Vidal) o la creació de la figura del conseller sisè (representant dels menestrals) a Barcelona.

Però el nucli dirigent de la revolució era conscient que Catalunya necessitava l'aliança amb França, enemiga de la monarquia hispànica, per aturar les tropes castellanès. Els primers contactes es van establir probablement durant l'estiu i el 28 de novembre entraven a Catalunya les primeres tropes franceses, en qualitat d'aliades. El projecte polític de Claris i dels homes de 1640 girava al voltant d'una república catalana sota protectorat francès. Però Richelieu, l'home de confiança de Lluís XIII, va ser prou hàbil per a subministrar ajut amb comptagotes fins que va poder imposar el seu objectiu: que Lluís XIII fos proclamat comte de Barcelona.

La proclamació va ser feta per la Junta de Braços el 23 de gener de 1641, segons consta en el seu Dietari: "Vui aquesta província i ciutat estant tan exhausta que és impossible poder sustentat llarg temps los gastos de la guerra, que tenim ja a les portes d'aqueixa ciutat. I està ella i tota la província en notable perill de perdre's, si no és ab un gran i prompte socorro de cavalleria i infanteria pagada, lo qual no po-

dem esperar sinó és de sa majestat Cristianíssima (Lluís XIII). I segons la notícia que tenim, no s'exposarà a tan gran gasto, amb la puntualitat i fervor que la necessitat demana, sinó és que la província se pose a sa obediència, com ja en temps de Carlomagno ho feren nostres antepassats, amb pacte que ens jure i observe nostres usatges, constitucions, capítols i actes de corts, privilegis, usos, estils, consuetuds, llibertats, honors, preeminències, prerrogatives".

Les condicions en què la Junta de Braços va haver de proclamar Lluís XIII comte de Barcelona eren, certament, dramàtiques. Les tropes del marquès de los Vélez eren ja a Martorell i projectaven l'assalt de Barcelona. L'ajut francès, i la mobilització de la Coronela, les farien recular a la batalla de Montjuïc (26 de gener). Però el projecte dels sectors dirigents del país havia esdevingut impossible, sota la doble tenalla espanyola i francesa.

La publicística. "Obrar contra l'experiència és error, esperar mudança d'un procehir habitualment és imprudència, creure que l'enemic intente beneficis al qui té per ofensor és vanitat de judici. L'experiència que té Catalunya del govern passat del rei Catòlic (Felip IV) està plena de contrafeccions de lleis i privilegis, d'opressions i gravàmens, i estos procehiments tan continus, tractats tan de propòsit, que tots los cuidados s'encaminaven a desfer, anular i revocar les joies de Catalunya que amb tanta còpia de sang i or compraren los antepassats". Són paraules de Gaspar Sala, un dels teòrics de la revolució, en l'obra *Secrets públics, pedra de toch de les intencions de l'enemich y llum de la veritat*, citades per Eva Serra. Gaspar Sala va ser autor també d'una *Proclamació catòlica*, encarregada pels consellers de Barcelona i destinada a justificar la revolució; aquesta obra va tenir diverses reimpressions, entre elles una a Lisboa.

Efectivament, des de l'estiu del 1640 la

guerra es va lliurar també en el camp de la publicística. Així, sovintegen els memorials que justifiquen la revolució empressa per les institucions, però també aquells que s'hi oposen. Martí de Viladamor va fer una encesa defensa de la revolució en l'obra *Noticia Universal de Catalunya*. El fragment següent (citada per Jordi Vidal) resulta particularment revelador del lligam entre la revolució popular i la revolució política: "*Pregunto yo agora; ¿estos excesos militares no han ocasionado los movimientos y alteraciones de los provinciales? ¿Quién puede dudar de ello? Luego cierto es que su mismo origen consiste en los dichos alojamientos, causa inmediata de su causa. Pues si la ley da licencia expresa, no sólo a un particular provincial, si-*

Lluís XIII fou proclamat comte de Barcelona. El projecte polític dels homes del 1640 pretenia una república catalana sota protectorat francès. La doble tenalla espanyola i francesa posà fi al somni.

nó también a la misma plebe, para repeler a los que intentaren hacer los alojamientos en otra forma a la que dispone el Derecho, y aún para tomar venganza de ellos sin temor de crimen, que es dar licencia al opreso que para resistir pueda convocar con altas voces los amigos y vecinos, y ellos puedan sin ser llamados

acudir (...), ¿cómo pueden llamarse motines, sediciones y tumultos los actos que se hacen con autoridad de ley? (...) Lo cierto es que carecen de toda culpa los que siguiendo la ley buscan la venganza de la ley".

A poc a poc, el to anirà pujant. El que d'entrada es presenta com una revolució contra els soldats i els ministres reials, però no contra el mateix rei, es convertirà en una confrontació oberta. La convocatòria de la Junta de Braços, el pacte amb França, la batalla de Montjuïc assenyalen algunes de les fites d'aquest procés. I, més enllà dels memorials, cal cons-

tatar la ira m o r d a ç dels pamflets, com a q u e s t a *Glosa catalana* editada per Jordi Vidal:

Diu-se que lo comte-duc —un ruc
i la real majestat —un fat
i lo seu protonotari —sectari.
Puix nos apar gran desvari
sens consideració abans
subjectar als catalans
un ruc, un fat, un sectari.
Ja crida tota la terra —guerra
per a matar ab ses mans —castellans
que s'han fet ab cruels fúrias
—injúrias
conegan todas las cúrias
si lo diable és aportat
ab gran dany del Principat
guerras, castellans e injúrias.
Proveescan ja los poblats —soldats
puix tenen sens cotió —raó
confessant amb zel sencer —la fe
Que ni lo major poder
se pot en pau sustentar
quan ab si no la tindrà
soldats, raó ni la fe.

La raó, probablement, era dels catalans. Quant a la fe, fa de mal dir. Però els soldats ja eren una altra cosa. La Guerra dels Segadors (1640-1656) va esdevenir aviat un enfrontament regional entre les monarquies francesa i hispànica —un episodi més de la Guerra dels Trenta Anys—. El projecte original de Pau Claris i la seva gent va ser aviat desvirtuat per les noves autoritats franceses. El Tractat dels Pirineus, signat el 1659, finalment, va significar l'esquarterament del país i l'annexió dels comtats del Rosselló i Cerdanya, l'actual Catalunya Nord, a França.

Agustí Alcoberro